

דרכי החיזוק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

91

שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א • פרשת תצוה - זכור תשע"ג

השמה בחלקו

אנחנו עומדים סמוך לימי הפורים שבהם קיבלו את התורה מאהבה, וכמו שאמרו חז"ל (שבת פח, א) "ויתייצבו בתחתית ההר - מלמד שכפה הקב"ה עליהם את ההר כגיגית ואמר להם אם אתם מקבלים התורה מוטב ואם לאו שם תהא קבורתכם וכו' אמר רבא אף על פי כן הדור קיבלוה בימי אחשורוש דכתיב קיימו וקיבלו היהודים קיימו מה שקיבלו כבר", והיינו שבמעמד הר סיני קיבלו את התורה רק מיראה ובכפייה, ואף על פי שמצינו שהקדימו נעשה לנשמע, ובוודאי שלא אמרו כן בשקר אלא נתכוונו לזה באמת [וכדאיתא בשבת שם שבשכר זה זכו לשני כתרים], זה היה רק מיראה ולא מאהבה.

והמהר"ל בספרו תפארת ישראל (פרק ל"ב) ביאר שבמעמד הר סיני הייתה "כפייה שכלית", כי באותה שעה הייתה להם בהירות האמונה חזקה מאד וכמו שמובא בפירש"י על הפסוק (דברים ד, לה) "אתה הראת לדעת כי השם הוא האלוקים אין עוד מלבדו" שפתח להם שבעה רקיעים וראו שהוא יחידי, וגם הגיהינום היה פתוח לפניהם והבינו שכל דבר שעושים שלא כדין, ביטול תורה, לשון הרע וכדומה, זהו אש ממש, ומתוך הפחד היו מוכרחים לקבל את התורה, כי השכל הכריח אותם לזה, ואילו בימי אחשורוש קיבלו את התורה מאהבה ובשמחה.

ובענין התורה בשמחה מצינו בדברים שהתורה נקנית בהם בפ"ו דאבות שנזכרו שם שני עניינים, "בשמחה", "והשמח בחלקו", וצריך להבין מה הם שני עניינים אלו.

ובאמת כל הדברים שהתורה נקנית בהם נחלקו לשני חלקים, החלק הראשון הוא עשרים וארבעה דברים שמתחילים באות ב"ית, "בתלמוד", "בשמיעת האוזן", "בעריכת שפתיים", "בבינת הלב" וכו', והחלק השני הוא עשרים וארבעה דברים שמתחילים באות ה"א, "המכיר את מקומו", "השמח בחלקו" וכו', וצריך להבין מה החילוק בין הדברים שמתחילים באות ב"ית לדברים שמתחילים באות ה"א.

והמדרש שמואל על פרקי אבות שם הביא בשם הקדמונים שביארו בזה כי הדברים הראשונים הם דברים ששייכים לצורת הלימוד, מה צריכים לעשות בשעת הלימוד עצמו, ואחד מן הדברים הוא "בשמחה" היינו שהלימוד צריך להיות מתוך שמחה וליהנות ממה שלומדים, ואילו הדברים האחרונים הם דברים ששייכים למהות האדם, מה צריך להיות מהותו של האדם שיהיה מסוגל לעסוק בתורה, ובה אמרו "השמח בחלקו" היינו שצריך להיות אדם כזה ששמח בחלקו גם בשעה שאינו לומד, ולא רק בשעת הלימוד עצמו.

והנה סדר הדברים בפרקי אבות שם הוא "המכיר את מקומו" ואחר כך "השמח בחלקו", ויש לפרש בזה כי הנה מצינו שני אופנים בביאור "המכיר את מקומו", האחד שיהא מכיר את מקומו הקבוע, ויהיה לו מקום קבוע לתורה ולתפילה, והמעלה בזה כי על ידי שנמצא במקום קבוע יש לו יותר יישוב הדעת, ועל ידי זה יכול להתרכז ולהתעמק יותר בלימודו וגם להתפלל יותר בכוונה, ומטעם זה אמרו (ברכות ו, ב) כל הקובע מקום לתפילתו אלוקי אברהם בעזרו", והיינו מטעם הנ"ל שאם מתפלל במקום קבוע יכול להתפלל יותר בכוונה.

ובתלמידי רבינו יונה בברכות שם (דף ג' ע"ב מדפי הרי"ף) ביארו מעלת הקובע מקום לתפילתו "שכל כך מדקדק בתפילתו שגם בזה הוא נוהר שרוצה שתהיה תפילתו במקום מיוחד, וכיון שכל כך הוא אוהב התפילה ודאי מידת ענווה יש בו כדי שתהיה תפילתו מקובלת לפני המקום כעניין שנאמר זבחי אלוקים רוח נשברה וגו', שאם לא יהיה לו הענווה לא יוכל לעולם להתפלל בכוונה ולא תהיה מקובלת לפני המקום ברוך הוא".

ועוד יש לפרש "המכיר את מקומו" שצריך להכיר את מדרגתו ולדעת את מעלותיו, כי על ידי הכרת וידיעת המעלות יקבל מרץ וחיזוק להמשיך ולהוסיף באותן המעלות, וכמו שכתב בספר חובות הלבבות (שער הכניעה פ"ט) "והמשובח, כשמתגאה החכם בחכמתו והצדיק במעשהו, הודאה לגודל טובת הבורא עליו בהם ושמחה בעבורם, ויגרום לו להוסיף ולהשתדל בהם", וכן כתב המסילת ישירים פרק ג' "שיעלה לפניו זיכרון כלל מעשיו וישקול אותם במאזני המשקל הזה לראות מה יש בהם מהרע למען ידחה אותם, ומה מן הטוב להתמיד בו ולהתחזק בו".

ולזה צריך להיות בר דעת להכיר את מעלותיו, וגם מה הדרגה של מעלותיו, אבל צריך להיזהר שלא יבוא לידי גאווה על ידי זה, כמו שכתב בחובות הלבבות, שיידע שכל המעלות שיש לו הם חסדי השם עליו, וצריך להודות על זה, ולהרגיש שזה לא מחמת זכויות שיש לו. וגם צריך להכיר מה הם דברים רעים שיש לו, בין במעשים רעים, בין במידות רעות, כדי שיוכל להשתדל לתקן את מעשיו ואת מידותיו.

ומי שהוא בר דעת יודע להכיר את המעלות ולשמוח בהן אך לא להתגאות בהן, כי הכרת המעלות אינה סתירה לענווה, שהענווה אין פירושה להרגיש שפלות וחלישות הדעת כאילו שאין לו מעלות, אלא עניינה הכרת האמת בבחירות שהמעלות אינן סיבה להתגאות ולהחשיב את עצמו, וצריך לשמוח במעלותיו אך לא להתגאות בהן.

והתנא הזכיר "המכיר את מקומו" ואחר כך "השמח בחלקו" מפני שכך הוא הסדר, שאם אדם מכיר את מקומו ויודע את מדרגתו ממילא הוא גם שמח בחלקו, כי הכרת המעלות נותנת שמחה, וכתוב בספרים שצריך להיות "שמח בחלקו" גם ברוחניות, היינו כנ"ל, לדעת את המעלות ולשמוח בהן שזה יביא להתחזק באותן המעלות.

וגם הכרת החסרונות נותנת שמחה, כי על ידי שאדם מכיר ויודע את חסרונותיו, הוא יודע מה הבעיה ומה צריך לתקן, וכמו חולה ששמח אם יודעים מה היא מחלתו, שעל ידי זה יוכל לדעת כיצד לטפל בה, ומה הן התרופות שצריך לקחת לרפואתו.

ולכן לימוד המוסר נותן שמחה גדולה, וכפי ששמעתי מכמה אנשים שלא היו לומדים מוסר, ומאז שהתחילו ללמוד מוסר בקביעות קיבלו הרגשה טובה מאד, ויש להם חיים מאושרים, כי על ידי לימוד המוסר התחילו להכיר את עצמם, מהו היצר הטוב ומהו היצר הרע, ועכשיו הם יודעים מה המעלות ומה החסרונות שלהם, במה צריך להתחזק וממה יש להתרחק, וספרי המוסר נותנים גם את העצות לזה.

וכבר דיברנו כמה פעמים [ויש לחזור על זה תמיד כדי שלא לשכוח] שאדם יכול לחיות חיים שמחים ומאושרים, מפני שיש בידו להיות "עוסק במצוה" כל היום, וכמו שכתוב בחובות הלבבות (שער עבודת

האלוקים פרק ד') כי אין שום דבר שהוא "רשות", וכל מה שאדם עושה זהו או מצוה או עבירה, ואפילו בשעה שעוסק בצרכי הגוף, אם כוונתו בהם לשם שמים כדי שיהיה בריא ויוכל לעסוק בתורה ובמצוות, הרי הוא נקרא עוסק במצוה, שכל צרכי הגוף הם לצורך התורה והעבודה, ונמצא שהוא עוסק במצוה כל היום.

אבל זהו בתנאי שיעשה הכל בכוונה לשם שמים, ומי שעוסק בצרכי הגוף מפני שרוצה ליהנות ולהרגיש טוב בעולם הזה, אינו נקרא עוסק במצוה, מפני שהוא מחפש את הנאות העולם הזה ולא את העולם הבא, ורק אם כוונתו לשם שמים, כדי שיוכל ללמוד ולהתפלל, נקרא עוסק במצוה. ומי שהוא בעל משפחה ומקדיש זמן לבני המשפחה, נקרא גם כן עוסק במצוה, שהוא עושה איתם חסד, ומקיים את חיוביו למשפחה. זוהי הרגשה נעימה ומאושרת מאד, שאני לא חי כמו בעל חיים, אלא חי עם עולם הבא בעולם הזה, אשריך בעולם הזה!

וכמוכן כל זה שייך רק אם האדם הוא ביישוב הדעת ובשמחה, ומי שרוצה שיש דברים שמפריעים לו ואינו מיושב בדעתו, צריך להתייעץ כיצד לסלק את ההפרעות, ולדבר עם מי שיוכל להשפיע עליו שיהיה מיושב בדעתו. ברוך השם בתקופתנו יש דרכים לטפל בכל מיני בעיות והפרעות, וכפי שרואים בדור האחרון שיש סיעתא דשמיא מיוחדת בכל שטחי החיים, שמצאו חיסונים ותרופות להרבה מחלות, ויש אריכות ימים יותר ממה שהיה פעם, וכל זה בכדי שאדם יצל את החיים לתן את העולם הבא, ולהוסיף תורה ומעשים טובים.

וכפי שידוע מהגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל שראה סנדלר שהיה יושב ומתקן נעליים לאור הנר, והסנדלר אמר שכל זמן שהנר דולק אפשר לתקן, ומזה התעורר רבי ישראל ואמר כי כל זמן שהנשמה עדיין קיימת באדם, אפשר לנצל את החיים ולתקן כל מה שצריך תיקון. אם רואים שמן השמים נותנים בריאות הגוף וזוכים לאריכות ימים, זהו בכדי שאדם יתפקד ויוכל לעסוק בעבודת השם בשלמות ובשמחה.

ויש לדעת כי השמחה אינה מטרה בפני עצמה, וכמו שכתב בצוואת התיבות (נדפס בספרו נחלת יעקב) "ולא תשמעו לאותן האומרים כי מהראוי להיות כל ימיו בשמחה, כי זהו הכל מעצת היצר הרע ושחוק וקלות ראש מרגילים האדם לערוה, ובכל עזב יהיה מותר, רק בעת עשיית איזה מצוה או לימוד תורה, יהיה בכוונה ובשמחת הלב", ועכשיו בעמדתנו בחודש אדר שמרבין בשמחה, צריכים להתחזק ולהרבות בשמחה של מצוה, בשמחת התורה ובעבודת השם בשמחה.

הקב"ה יעזור שנזכה בפורים לשמוח שמחה שלמה, וגם אחרי פורים תימשך השמחה, וכמו שפירש"י בתענית (כט, א) "משכנס אדר – ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח", והיינו שמרבין בשמחה גם בחודש ניסן, שגם הם ימים שנעשו בהם ניסים לישראל. "בניסן נגאלו בניסן עתידים להיגאל" (ר"ה יא, א), אנו מחכים לגאולה בכל יום שתבוא, וחודש ניסן הוא זמן המסוגל יותר לזה. יהי רצון שנזכה לגאולה שלמה בקרוב!

חייב איניש לבסומי בפוריא

דברים שנאמרו בפני תלמידי הישיבה, אדר תשס"ט

"חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי" (מגילה ז, ב). מפורש בפוסקים כי אין הכוונה להיות שיכור ממש שאינו יודע מה שנעשה איתו, אלא רק צריך להיות "מבוסם" ושמח, וכמו שהביא בביאור הלכה (סימן תרצ"ה) מדברי המאירי "חייב אדם להרבות בשמחה ביום זה ובאכילה ובשתייה עד שלא יחסר שום דבר, ומכל מקום אין אנו מצווים להשתכר ולהפחית עצמנו מתוך השמחה, שלא נצטוונו על שמחה של הוללות ושל שטות, אלא בשמחה של תענוג, שיגיע מתוכה לאהבת השם יתברך, והודאה על הנסים שעשה לנו".

ואף על פי שאמרו "עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", אין הכוונה בזה כפשוטו, וכבר נאמרו פירושים רבים בזה, והמשנה ברורה (סימן תרצ"ה ס"ק ד') פירש שכשם שאנו מודים להקב"ה על חסדיו במפלת המן, כך אנו צריכים להודות על גדולת מרדכי, שגם זו היא טובה גדולה, שבירכו הקב"ה שעלה לגדולה והיטיב עם אחיו היהודים, ועל זה אמרו שלא יפסיק מלתת שבח על זה בשמחה, עד שיבוא לידי כך שלא יבחין מה בין טובה זו לזו.

והרמ"א (או"ח תרצה, ב) כתב להלכה "יש אומרים שאין צריך להשתכר כל כך אלא ישתה יותר מלימודו ויישן ומתוך שישין אינו יודע בין ארור המן לברוך מרדכי", והמשנה ברורה שם הביא מדברי הפרי מגדים שכתב שכן ראוי לעשות, ובביאור הלכה הביא מדברי החיי אדם שכתב כי "היודע בעצמו שיזלול אז במצוה מן המצוות בטילת ידיים וברכה וברכת המזון או שלא יתפלל מנחה או מעריב או שיהג קלות ראש מוטב שלא ישתכר וכל מעשיו יהיו לשם שמים".

וצריכים להיזהר משחוק וקלות ראש שהם הדברים הגרועים ביותר, ובוודאי צריך להיות בשמחה עם מצב רוח טוב אך לא מתוך שחוק וקלות ראש, ושמעתי שגם הצדיקים בדורנו עושים שמחת פורים בצורה כזאת, זהו פורים כהלכתו שנשארים אחר כך עם טעם טוב, כי בדרך כלל אם יש זמן של פריקת עול מרגישים אחר כך ריקנות [חוץ מאלו שממשיכים כל השנה עם השחוק וקלות הראש], מי שחוזר קצת למצבו הקודם מרגיש ריקנות וחושב לעצמו מה הרווחתי ומה נשאר לי מהימים שהלכו בבזבז, זוהי הרגשה מאד לא נעימה.

ומה שיש מורים היתר לעצמם לעשות כן מפני שרואים אחרים שעושים כך, אין זו חכמה לחשוב זאת, וכי מפני שיש כאלה שאינם מבינים גם אני צריך שלא להביץ? כוח החיקוי הוא חזק מאד, וכל אחד שישים לב יכול לראות ולהרגיש עד כמה כוח החיקוי שולט עליו, ויש גם אנשים ברי דעת שכוח החיקוי שולט ומשפיע עליהם, ולדוגמא אם רואים דברים של "כוחי ועוצם ידי" זה גורם לטעות שרוצים גם לעשות ככה, וידוע שיש בעולם הרבה אנשים שהתקלקלו מהטלוויזיה, מפני שראו שם מעשי רציחה ואכזריות והושפעו בעצמם מזה, וכל אחד צריך להשתדל בעצמו להתגבר על כוח החיקוי, ולנהוג כפי ההלכה.

וזכורני מלפני שנים רבות שהיה אחד מתלמידי הישיבה מיוחס ליהודי הקדוש שהשתכר בפורים, ומתוך שכרותו ישב וכמעט נרדם וגופו נפל לכאן ולכאן, ופתאום הרים את ראשו ואמר בקול רם "דער ייד הקדוש האט גיזאגט אז א מצוה דארף מען טאהן בשלמות" – היהודי הקדוש אמר שמצוה צריכים לעשות בשלמות, זה מה שהשמיע בשעת שכרותו, והתחיל לבכות על מצבו בתורה. וגם בשנים האחרונות בסעודות פורים ראיתי תלמידים שמתוך שכרותם בכו על מצבם הרוחני, זוהי דרגה, אבל עדיף לחשוב על זה לעצמו, בלי שאחרים יראו את זה.

שמחת הפורים צריכה להיות שמחה של מצוה ולא של הוללות, וגם אם יהיו במצב של "נכנס יין יצא סוד" – צריך שייצאו רק הדברים הטובים ולא יותר מזה, ועלינו ללמוד מהנהגת כל הגאונים והצדיקים שאינם משתכרים בפורים, כך היא ההלכה.

נדבת החפץ בעילום שמו
להצלחתו ובני ביתו ברוחניות וגשמיות
סייעתא דשמיא בריאות ובשורות טובות

לעילוי נשמת
הרב זכריה ב"ר שלום חשאי ז"ל
נלב"ע י"ח אדר א' תשע"א
תנצב"ה